

entuzjaści edukacji

***Dydaktyka literatury
i języka polskiego
w świetle nowej podstawy
programowej***

Wyniki badania

Warszawa 13.03.2015

Badanie

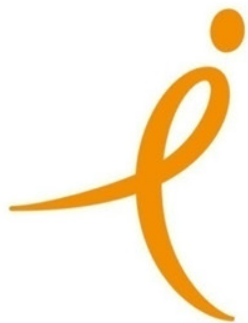
Badanie zostało przeprowadzone w latach 2012 – 2014

Uczestniczyło w nim 180 gimnazjów w całej Polsce.

W celu usprawnienia badania wydzielono 3 regiony, w każdym pracę prowadziła inna ekipa badaczy związanych z kilkoma ośrodkami akademickimi (Gdańsk, Opole, Poznań, Lublin, Kraków).

W badaniu uczestniczyło 16886 uczniów.

Ponadto uzyskano odpowiedzi od 477 nauczycieli polonistów, 16213 rodziców, 177 dyrektorów szkół oraz 192 nauczycieli bibliotekarzy

Szkoła i lekcje języka polskiego

Szkoła jest lubiana!

- ✓ **60%** uczniów deklaruje, że **atmosfera w szkole jest dobra**
- ✓ **70%** uczniów deklaruje, że **atmosfera w klasie jest dobra**
- ✓ **80%** uczniów twierdzi, że **język polski nie sprawia im trudności, a uzyskiwane oceny ich satysfakcjonują**
- ✓ niewiele ponad **10%** uczniów **nie lubi języka polskiego.**

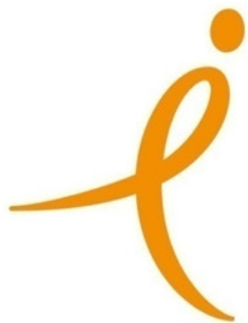
Nauczyciele języka polskiego na ogół są lubiani i darzeni szacunkiem.

Szkoła jest lubiana!

- ✓ **15%** uczniów **nie lubi szkoły**, natomiast **50%** zdecydowanie **lubi**
- ✓ **5%** uczniów twierdzi, że **źle sobie radzi w szkole**
- ✓ **10%** uważa, że **praca na lekcjach sprawia im trudność**
- ✓ **10%** uważa, że **zwykle dostaje złe oceny**
- ✓ **5 %** przyznaje, że **nie potrafi się uczyć bez pomocy.**

Podobnie szkołę oceniają rodzice i nauczyciele.

Uczniowie i ich rodzice mają wysokie aspiracje

- ✓ około 60% uczniów chce zdobyć wyższe wykształcenie;
- ✓ dla około 70% rodziców wykształcenie wyższe dziecka jest poziomem wymarzonym;
- ✓ dla 10% rodziców wyższe wykształcenie jest uznawane jako najniższe do zaakceptowania.

Klasy są zgrane

- ✓ **Uczniowie najczęściej są zgrani w klasie.**
- ✓ **Prawie 90% uczniów ma w klasie przyjaciela lub przyjaciółkę.**
- ✓ **Nauczyciele nie narzekają na problemy z utrzymaniem dyscypliny w klasie.**

Niemniej:

- ✓ **w połowie klas pojawiają się uczniowie nieakceptowani;**
- ✓ **w większości klas istnieją grupy nieformalne (kliki, paczki itp.).**

Poloniści

- ✓ są dobrze wykształceni;
- ✓ są lubiani przez uczniów;
- ✓ doceniane są ich umiejętności, zwłaszcza czytanie;
- ✓ przeważnie mają uprawnienia do nauczania drugiego przedmiotu;
- ✓ są zadowoleni ze swojej pracy, choć przepracowani.

Ale poloniści (w opinii uczniów):

- ✓ **nie są wymagający;**
- ✓ **nie potrafią motywować do nauki;**
- ✓ **zwłaszcza nie potrafią motywować do czytania.**

Nauczyciele o uczniach:

- ✓ tylko ok. 1/3 klas można określić jako twórcze;
- ✓ tylko 20% ocenia, że klasy są zdolne;
- ✓ tylko 15% uważa, że uczniowie interesują się językiem polskim.

Trudności wskazywane przez nauczycieli

Duże zróżnicowanie poziomu umiejętności uczniów: 62% uważa, że bardzo im to utrudnia pracę.

Motywowanie uczniów do czytania: nie radzi sobie z tym 64% nauczycieli.

Programy i lektury

Niewielu nauczycieli tworzy własne programy nauczania, niewielu też modyfikuje programy otrzymywane z wydawnictw.

Przeważnie nauczyciele akceptują podstawę programową i dołączony do niej spis lektur, choć 1/4 uważa, że jest on zbyt wąski.

Mniej niż 40% nauczycieli konsultuje wybór lektur z uczniami, ale z drugiej strony uczniowie niezbyt chętnie zgłaszają własne propozycje lekturowe.

Tematy podejmowane na lekcjach

Najczęściej – patriotyzm

(w opinii większości uczniów powraca na lekcje co najmniej raz w miesiącu).

Bardzo rzadko – problemy dojrzewania, konfliktów międzypokoleniowych, równości kobiet i mężczyzn.

Prawie w ogóle – erotyka.

Nieliterackie teksty kultury

Nauczyciele: deklarują, że często na lekcje wprowadzają nieliterackie teksty kultury.

Uczniowie: twierdzą, że nieliterackie teksty trafiają na lekcje rzadko, najczęściej jako kontekst dla literatury.

Bardzo rzadko nauczyciele sięgają do internetu jako źródła tekstów, ale i medium, które samo domaga się opanowania specyficznego dla niego języka.

Czytelnictwo

- ✓ 15% uczniów deklaruje, że codziennie czyta książki, 30% dzieci rodziców z wyższym wykształceniem czyta codziennie.
- ✓ 13% uczniów przyznaje, że w ciągu roku nie przeczytało żadnej książki, 34% twierdzi, że czyta kilka razy w roku (a więc okazjonalnie).

**Połowa gimnazjalistów nie czyta
lub prawie nie czyta książek.**

Czytelnictwo

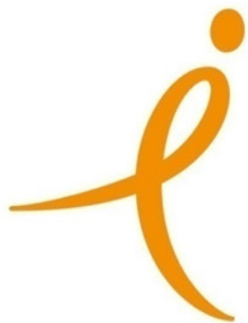
- ✓ Według badania czytelnictwa 14% gimnazjalistów nie przeczytało żadnej książki w ciągu roku, ale w szkole podstawowej tylko 5%; jeśli odliczyć lektury obowiązkowe to można stwierdzić, że **23% w szkole podstawowej czyta bardzo rzadko lub w ogóle, w gimnazjum ten odsetek rośnie do 40%.**

**W gimnazjum tracimy czytelników,
zwłaszcza chłopców.**

Uczestnictwo w kulturze

- ✓ **Młodzież najczęściej uczestniczy w kulturze oferowanej przez media elektroniczne.**
- ✓ **Nieliczni chodzą na koncerty (również rockowe), do teatru czy muzeum. Prawie połowa niemal w ogóle nie chodzi do kina.**

Czynniki pozaszkolne, które wpływają na wyniki uczniów

Czynniki pozaszkolne, które wpływają na wyniki uczniów

PŁEĆ

- ✓ Dziewczęta uzyskują zdecydowanie lepsze wyniki z języka polskiego, lubią ten przedmiot, chętniej czytają i uczestniczą w kulturze.

STATUS SPOŁECZNO-EKONOMICZNY RODZINY UCZNIA

- ✓ Im wyższe wykształcenie rodziców i ich dochody, tym wyższe wyniki uczniów.

ZASOBNOŚĆ DOMOWEJ BIBLIOTEKI

- ✓ Większość uczniów, w których domach znajduje się więcej niż 500 książek, znajduje się w grupie o najwyższych wynikach.

Metody dydaktyczne

Nauczyciele

✓ **Zbyt często stosują metody uczące pasywności.**
Przykładem: dyktowanie notatek – połowa uczniów twierdzi, że dzieje się tak na każdej lekcji! Tymczasem: **im częściej nauczyciel dyktuje notatki, tym niższe wyniki uzyskują uczniowie.**

✓ **Cenią aktywizujące metody nauczania,** zwłaszcza dyskusję, burzę mózgów i pracę w grupach.
Podobnie uczniowie, choć twierdzą, że **tego typu lekcje zdarzają się zbyt rzadko.**

Weryfikacja wiedzy i umiejętności uczniów

- ✓ Dominują dwie formy: **ćwiczenia wykonywane w domu oraz odpowiedzi ustne podczas lekcji.**
- ✓ **Rzadsze są dłuższe wypowiedzi pisemne.**
- ✓ **Najrzadsze – projekty i recytacje.**
- ✓ **Większość nauczycieli opatruje komentarzem i omawia z uczniami prace pisemne: 3/4 uczniów uważa, że otrzymuje wystarczającą informację zwrotną na temat osiągnięć.**
- ✓ **Niestety pozostała 1/4 uczniów otrzymuje stopnie bez komentarza, zwłaszcza dotyczy to uczniów słabych!**

Paradoks oceny i samooceny

- ✓ **90%** rodziców uważa, że ich dzieci **nie mają kłopotów** z językiem polskim;
- ✓ nauczyciele oceniają, że w **80%** uczniowie mają dobrze opanowane **umiejętności komunikacyjne**, podobnie uważa zdecydowana większość samych uczniów;
- ✓ tylko **20%** uczniów przyznaje, że **ma kłopoty z ortografią**.

Kompetencje uczniów

Wiedza

- ✓ W zakresie elementarnym wskazana przez podstawę programową wiedza jest przez uczniów opanowana.

O wiedzę trzeba pytać wprost za pomocą nieskomplikowanych poleceń.

- ✓ Polecenia wymagające wykonania bardziej skomplikowanych operacji okazują się trudne, nawet gdy uczniowie znają odpowiedź na pytanie.

Wiedza nie jest funkcjonalizowana!

Poprawność językowa

- ✓ im starsza klasa, tym świadomość poprawności wyższa;
- ✓ uczniowie rzadko potrafią wykorzystać swoją wiedzę o języku do skorygowania własnej czy cudzej wypowiedzi.

Poprawność zapisu

UCZNIOWIE

Mają problemy z poprawnym stosowaniem reguł ortograficznych i interpunkcyjnych.

Dobrze wykonują proste zadania sprawdzające ich umiejętności z zakresu poprawności zapisu, natomiast z trudem wykonują polecenia wymagające bardziej skomplikowanych umiejętności analitycznych.

Nie potrafią łączyć swojej wiedzy o składni z interpunkcją.

Nie łączą zasad poprawności zapisu z logiką wypowiedzi.

Zachowują w pamięci złe wzorce zapisu.

Słownictwo

Czynny zasób leksykalny uczniów jest zadowalający.

Trudności sprawia słownictwo specjalistyczne lub bardziej wyszukane literackie.

Trudne jest zrozumienie funkcji operatorów metatekstowych.

Tworzenie tekstów

**Zadowolający
jest poziom
opanowania
pisania
rozprawki.**

**Uczniowie
dobrze potrafią
pisać
zaproszenia.**

**Nie radzą
sobie z
opowiadaniem
i podaniem!**

Etykieta językowa

Uczniowie

Dobrze dostosowują styl wypowiedzi do sytuacji nieformalnych.

Dobrze sobie radzą z dostosowaniem stylu do sytuacji formalnej w przypadku wypowiedzi ustnej.

Nie radzą sobie z dostosowaniem stylu do sytuacji oficjalnej w wypowiedziach pisemnych.

W komunikacji za pomocą środków elektronicznych wykazują się dużą niestarannością.

Rozpoznawanie intencji wypowiedzi

Uczniowie

Nie mają większych problemów z rozpoznawaniem w wypowiedzi perswazji czy manipulacji.

Sami też potrafią skutecznie stosować metody perswazji.

Mają jednak trudności z wyjaśnieniem mechanizmów wpływania na odbiorcę wypowiedzi.

Umiejętność rozpoznawania niewerbalnych środków komunikowania się

**Tylko połowa uczniów potrafi
właściwie zrozumieć znaczenie
gestów czy innych znaków języka
ciała.**

Interpretacja tekstu – wstępne rozpoznanie

Uczniowie raczej potrafią wyrazić swoje stanowisko na temat poznanego utworu, jednak duże trudności sprawia im opisywanie i racjonalizowanie odczuć, a także łączenie ich z odpowiednimi elementami poznanego tekstu.

Rozpoznawanie elementów struktury tekstu

Uczniowie

Nie mają większych kłopotów z rozpoznawaniem gatunków literackich i wskazywaniem ich cech strukturalnych.

Problemem jest wskazywanie specyficznych dla gatunku cech pozaformalnych.

Kłopot sprawia opisanie specyfiki i budowy nieliterackich tekstów kultury.

Interpretacja kontekstu

Uczniowie

Rozpoznają konteksty kulturowe, ale mają trudności ze zrozumieniem ich funkcji w dziele.

Bardzo trudna jest dla nich interpretacja porównawcza tekstów kultury z różnych dziedzin twórczości.

Analiza języka dzieła literackiego

Uczniowie

- ✓ **nie są samodzielni w analizie języka dzieła literackiego:** radzą sobie tylko wtedy, gdy odpowiadają na proste pytanie, w którym zawarta jest podpowiedź, lub gdy mają się odwołać do pozatekstowych znaczeń słów;
- ✓ **bezradni są, gdy trzeba ze zdań wydobyć znaczenia sformułowane nie wprost,** wskazać słowa kluczowe dla tekstu, wyjaśnić sens tropów stylistycznych;
- ✓ **nie potrafią wykorzystać swojej wiedzy o języku w interpretacji tekstu.**

Analiza narracji

Uczniowie

Bardzo dobrze radzą sobie z rekonstrukcją fabuły, zwłaszcza z chronologią.

Duży kłopot sprawia im wskazanie punktów szczególnie istotnych w narracji i ich interpretacja.

Charakterystyka postaci

Dobrze opanowana jest umiejętność powierzchownej charakterystyki opartej na informacjach wyrażonych wprost.

Trudna okazuje się charakterystyka oparta na informacjach zawartych głębiej w strukturze utworu, w języku czy układzie fabularnym.

Nie jest mocną stroną uczniów empatia i wrażliwość psychologiczna.

Mają trudności w wyrażaniu i uzasadnianiu swojego stosunku do wartości.

Stawianie tezy interpretacyjnej i jej uzasadnianie

Uczniowie

Potrafią dobrze wyszukiwać odpowiednie fragmenty w tekście i wskazywać w teście prawidłowe odpowiedzi dotyczące interpretacji tekstu.

Ogromnym kłopotem jest samodzielne postawienie tezy interpretacyjnej, a zwłaszcza jej uzasadnienie.

Mają słabo opanowaną umiejętność argumentowania!

Wnioski ogólne:

- ✓ **Dobrze są opanowane umiejętności proste;**
- ✓ **Można zauważyć duże problemy w zakresie umiejętności złożonych;**
- ✓ **Myślenie schematami;**
- ✓ **Trudności w formułowaniu własnych wypowiedzi;**
- ✓ **Posiadana wiedza nie zawsze pomaga, nie zawsze jest sfunkcjonalizowana.**

Problemy dydaktyczne

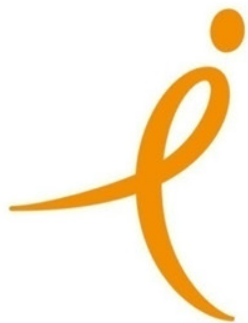
Samodzielność

- ✓ **pomoc rodziców** – przekazać rodzicom rady, jak rozmawiać z dzieckiem;
- ✓ **formułowanie samodzielnego sądu i jego uzasadnienie** – pozwolić uczniom na wyrażanie własnej opinii, ale ze skupieniem się na kontroli jakości argumentacji;
- ✓ **notatka na lekcji języka polskiego** – nauczyć samodzielnego notowania i ograniczyć się do kontrolowania tej umiejętności.

Motywowanie do nauki i lektury

- ✓ **fałszywy pragmatyzm (po co mi to?)**
 - a przecież język polski jest przedmiotem, podczas którego naucza się umiejętności niezbędnych w życiu;
- ✓ **lektury uważane są za nudne**
 - powinno się rozważnie dobierać lektury i umiejętnie motywować do ich czytania.

Przekaz dotyczący oceny

Ocena ma służyć uczniowi: jest informacją o jego osiągnięciach bądź niedostatkach!

Dlatego musi być zawsze uzasadniona, opatrzona komentarzem i wskazówką, nad czym trzeba pracować!

Wyzwania polonistycznej dydaktyki gimnazjalnej

Umiejętności
złożone

Samodzielność
myślenia

Czytanie
i uczestnictwo
w kulturze

Sprawność
komunikacyjna

Nastawienie nie na
egzamin, ale na
przyszłość ucznia

entuzjaści edukacji

Dziękuję za uwagę